

Samo Lojk
Knjižnica
Otona Župančiča
Ljubljana

POMEN KNJIŽNIC ZA IZOBRAŽEVANJE ODRASLIH

Knjižnice že dolgo niso več le zbiralke gradiva, ampak s pomočjo informacijske tehnologije postajajo vse pomembnejše zakladnice znanja

Nagel tehnološki, ekonomski in informacijski razvoj sodobne družbe na pragu 21. stoletja terja od vsakega posameznika samostojnost, odgovornost, ustvarjalnost. Pravi odgovor, kako se soočiti s temi vrtoglavi spremembami, je vseživljenjsko izobraževanje. Misel o »učenu skozi vse življenje« je s poudarkom zapisana tudi v znamenitem UNESCO-vem Poročilu mednarodne komisije o izobraževanju za 21. stoletje (21, stran 20). Še prav posebej velja to za Slovenijo, državo v tranziciji, katere razvoj (in obstoj!) je bistveno odvisen od znanja in izobraženosti ter kulturne ravni vsega prebivalstva. Zato mora učenje in izobraževanje odraslih postati eden izmed bistvenih razvojnih dejavnikov. A teh ciljev žal še ne dosegamo. Kot ugotavlja A. Krajnc, pri nas povzroča zaostanke zlasti pomanjkanje štiriletne srednješolske izobrazbe; le-ta bi povečala učljivost in omogočila, da bi ljudje tudi sami iskali potrebno znanje.

Na začetku devetdesetih je Slovenija namenjala izobraževanju odraslih le 0,03 % družbenega proizvoda, razvite države pa 1 %. Po dostopnih podatkih traja izobraževanje slovenskega delavca v povprečju 9,8 leta, sedanja struktura delovnih mest pa zahteva 10,5 leta izobraževanja. Slovenski delavec se izobražuje 3,6 ure, v Nemčiji pa 41 ur letno. Zadnji podatki kažejo, da imamo še vedno 46,5 % manj šolanega prebivalstva (z največ dokončano osnovno šolo), na delovnih mestih pa je kar 35 % strokovno neustrezno izobraženih ljudi, dopustna meja pa bi bila 10 %.

Premajhen izkoristek je tudi pri ljudeh s fakultetno izobrazbo, ker so brez pravega zaledja srednjeizobraženih ljudi in morajo zato opravljati manj zahtevna dela (11, stran 6).

K razvoju koncepta vseživljenjskega izobraževanja lahko in morajo prispevati vse izobraževalne, kulturne in družbene ustanove, tudi

knjižnice. Skladno s tem naj bi se spremenila njihova vloga in organizacija, kar je poudarjeno tudi v UNESCO-vem Manifestu iz leta 1994 (16, stran 6). Knjižnica tako ni več samo zbirateljica in posredovalka gradiva, ampak s pomočjo novih tehnologij, s prireditvami, organiziranimi tečaji in drugimi oblikami nudi prebivalstvu kar najširši dostop do informacij in s tem širi njihovo znanje in spodbuja osebni razvoj.

V kolikšni meri knjižnice v Sloveniji že delujejo v tej smeri? Vprašanje je zelo kompleksno. Nanj poskušamo odgovoriti v precej omejenem obsegu in na osnovi analize konkretnega primera: v ljubljanski Delavski knjižnici, enoti Knjižnice Otona Župančiča (KOŽ), preveriti, koliko in kako se odrasli izobražujejo ali učijo, ali v ta namen uporabljajo knjižnico in s katerimi oblikami bi jim le-ta pri tem lahko pomagala. Podobno anketo smo izvedli tudi v Središču za samostojno učenje pri Šolskem centru za pošto, ekonomiko in telekomunikacije (ŠCPET).

KDO SO OBISKOVALCI DELAVSKE KNJIŽNICE?

V razvitem svetu, zlasti v Združenih državah Amerike in v Veliki Britaniji, so razvili sisteme za vrednotenje splošnih knjižnic (20, stran 215). Podobnih projektov se lotevamo tudi pri nas. Tako je bila leta 1990 v dveh enotah Knjižnice Otona Župančiča, to je v Delavski in Mestni knjižnici, izvedena obširna raziskava o odnosih med knjižnico in njenimi uporabniki, z namenom posodobiti poslovanje. Nekatera vprašanja so bila leta 1994 in 1996 dodatno preverjena s kratkimi anketami v či-

talnicah teh knjižnic, v celoti pa bo ponovljena leta 2000. Raziskava je zajela več kot 1000 bralcev, metodološko pa je bila izvedena tako, da je zajela iste procenete srednješolcev, študentov, zaposlenih ter upokojencev, ki sicer ustrezajo vpisanemu članstvu. Podrobno poročilo o tej raziskavi lahko bralec najde v delu: Knjižnica Otona Župančiča in njeni uporabniki (5).

V Delavski knjižnici v Ljubljani smo v času od 11. marca do 23. marca leta 1997 izvedli podobno, vendar precej bolj specifično anketo s poudarkom na vprašanih, ki so se nanašala na izobraževanje njenih odraslih bralcev. Anketa je bila po obsegu precej manjša (50 anketirancev). Na osnovi tako omejenega števila je sicer težko dajati zelo decidirane zaključke, kljub temu pa rezultati kažejo vsaj na nekatere trende. V nadaljevanju bomo predstavili anketna vprašanja, njihovo analizo in poskušali rezultate vsaj delno tudi interpretirati. Anketa je bila razdeljena na tri sklope:

1. Splošni podatki glede starosti, spola, izobrazbe in položaja.
2. Obisk knjižnic, izposojena literatura, pridobljeno znanje, izobraževalni programi v knjižnicah ter Borza znanja.
3. Udeležba organiziranih oblik izobraževanja, razlogi in motivi, spodbude, ustreznost oblik sprejemanja novega znanja ter težave pri izobraževanju.

Raziskava je pokazala, da med bralci prevladujejo ženske, po izobrazbi pa tisti s srednjo šolo. Izposojajo si predvsem leposlovno in razvedrilno literaturo. Specialno knjižnico obiskujejo precej bolj poredko. Med motivi, ki so navedeni kot vzrok izobraževanja, prevladuje osebno zadovoljstvo, sledi pa napredovanje v službi in zahteve na delovnem mestu.

Težave, ki se pri tem največkrat pojavljajo, so finančne narave. Od novih znanj, ki si jih bralci pridobijo, prevladujejo tista iz družboslovja in humanistike. Kljub uvajanju novih oblik posredovanja znanja se jih uporabniki ne poslužujejo v zadostni meri. Tako na primer anketiranci Delavske knjižnice skoraj ne poznajo Borze znanja v tej ustanovi.

Splošni podatki, ki so nas v raziskavi zanimali

1. Vprašanje: Starost

2. Vprašanje: Spol M Ž

3. Vprašanje: Zaključena šola

a) nedopolnjena osnovna šola

b) osnovna šola

c) poklicna šola

d) 4-letna srednja šola

e) višja šola

f) visoka šola

4. Vprašanje: Položaj

a) študent(ka)

b) zaposlen(a)

c) zasebnik(ca)

d) brezposeln(a)

e) gospodinja

f) upokojenec(ka)

	18-25	26-55	56-75	Skupaj
M	3	14	3	20
Ž	8	19	3	30
Skupaj	11	33	6	50

Tabela 1: Zastopanost moških in žensk po starostnih kategorijah.

Od 50 anketiranih je bilo 20 moških in 30 žensk. V starostni skupini 18–25 let so bili 3 moški (M) in 8 žensk (Ž). V starostni skupini 26–55 let je bilo 14 moških in 19 žensk. V starostni skupini 56–75 let pa so bili 3 moški in 3 ženske. Glej Tabela 1.

	OŠ	P,SR	VŠ,V
M	1	8	11
Ž	1	15	14
Skupaj	2	23	25

	Š	Z	B,G,U
M	2	15	3
Ž	4	18	8
Skupaj	6	33	11

Tabela 2: Zastopanost moških in žensk po izobrazbi ter glede na položaj.

Z največ osnovnošolsko izobrazbo (OŠ) sta bila 1 moški in 1 ženska. S poklicno ali srednješolsko izobrazbo (P, SR) je bilo 8 moških in 15 žensk. Z višjo ali visokošolsko izobraz-

bo (VŠ, V) je bilo 11 moških in 14 žensk. Glej Tabela 2(a).

Od študentov (Š) sta bila 2 moška in 4 ženske. Od aktivno zaposlenih ali zasebnikov (Z) je bilo 15 moških in 18 žensk. Od neaktivnih, t. j. brezposelnih, gospodinj ter upokojeincev (B, G, U) so bili 3 moški in 8 žensk. Glej Tabela 2(b).

Kolikor lahko sklepamo na osnovi omejenega števila anketiranih, obiskuje to knjižnico več žensk kot moških; pretežna večina jih je v starostni skupini največje življenjske aktivnosti, ki so hkrati tudi aktivno zaposleni. Opazno pa je bistveno večje število v korist žensk med neaktivnim delom prebivalstva. Populacija z manj kot s poklicno izobrazbo te knjižnice skoraj ne obiskuje, pri tisti s srednjo oziroma z več kot srednjo izobrazbo pa je razmerje približno enako.

Obisk knjižnic

1. Vprašanje: Navedite, približno kolikokrat letno obiščete

- a) splošnoizobraževalno knjižnico:
b) specialno knjižnico:

a	18-25	26-55	56-75
M	27	21	37
Ž	30	22	25

b	18-25	26-55	56-75
M	10	5	0
Ž	6	2	7

Tabela 3: Povprečni letni obisk splošne ter specialne knjižnice.

Splošnoizobraževalno knjižnico so moški obiskali v povprečju 26-krat letno, ženske pa 25-krat. Pri obeh skupinah je to približno enkrat v dveh tednih. Nekoliko višje povprečne rezultate seveda dobimo, če pogledamo povprečje

po posameznih starostnih skupinah. V starostni skupini 18–25 let so jo moški obiskali v povprečju 27-krat in ženske 30-krat, v starostni skupini 26–55 let moški 21-krat in ženske 22-krat, v starostni skupini 56–75 let pa moški v povprečju 37-krat in ženske 25-krat. Glej Tabela 3(a).

Specialno knjižnico pa so v zadnjem letu v povprečju moški obiskali 4-krat, ženske pa 3-krat. Višje povprečje seveda dobimo po posameznih starostnih skupinah:

v starostni skupini 18–25 let moški 10-krat, ženske 6-krat;

v starostni skupini 26–55 let moški 5-krat, ženske 2-krat;

v starostni skupini 56–75 let moški 0-krat, ženske 7-krat.

Glej Tabela 3(b).

Zanimiv je torej tale rezultat: v strukturi vseh obiskovalcev splošne knjižnice je najaktivnejši del prebivalstva (26–55 let) najbolj zastopan, vendar pa jo ta segment populacije opazno bolj poredko obiskuje. K obisku specialne knjižnice prispeva predvsem mladina; v vseh starostnih kategorijah je opazen bistveno manjši obisk specialne knjižnice v primerjavi z obiskom splošne knjižnice.

2. Vprašanje: Za vsako od naštetih vrst literature navedite približno število enot, ki si jih letno izposodite.

- a) Leposlovno literaturo:
b) Časopise, razvedrilne revije in drugo nestrokovno periodiko:
c) Strokovno oziroma znanstveno literaturo:
d) Priročnike, slovarje, enciklopedije:
e) Drugo (navedite):

a	18-25	26-55	56-75
M	20	27	32
Ž	42	106	15

b	18-25	26-55	56-75
M	16	42	5
Ž	22	16	10

Tabela 4: Izposoja nestrokovne oziroma strokovne literature.

V starostni skupini 18–25 let so si moški v povprečju izposodili 20 knjig s področja leposlovja in razvedrilne literature ter 16 strokovnih knjig, priročnikov in slovarjev, ženske v tej starosti pa so si v povprečju izposodile 42 enot prve in 22 enot druge skupine. V starosti 26–55 let so si moški v povprečju izposodili 27 enot prve in 42 enot druge skupine, ženske 106 prve in 16 enot druge skupine. V starosti 56–75 let so si moški v povprečju izposodili 32 enot prve in 5 enot strokovne skupine, ženske pa 15 enot prve in 10 enot druge skupine. Glej Tabela 4.

**Specialne knjižnice
obiskuje predvsem
mladina.**

Moški v najaktivnejšem življenjskem obdobju si v povprečju izposodijo skoraj dvakrat toliko strokovne kot nestrokovne literature.

Pri vseh ostalih pa prevladuje izposoja leposlovja in druge razvedrilne literature nad strokovnim gradivom. Na prvi pogled je vsekakor presenetljivo veliko izposojenega nestrokovnega gradiva pri ženskah v drugi starostni skupini. Vendar je tu potrebno dodati, da je to število verjetno tako veliko zato, ker si ženske v tej starosti izposojajo knjige tudi za otroke.

3. Vprašanje: Znanje s katerega področja ste si v zadnjih dveh letih pridobili s pomočjo v knjižnicah izposojene literature? (Možnih je več odgovorov.) Če je bilo katero od teh znanj na fakultetnem nivoju, to posebej označite s pripisom črke F.

- a) S področja humanistike in družboslovja
- b) S področja umetnosti
- c) S področja naravoslovnih ved
- d) S področja tehničnih ved
- e) S področja računalništva
- f) S področja medicine
- g) S področja prava
- h) S področja ekonomije
- i) S področja ročnih spretnosti in praktičnih znanj

	a	b	c	d	e	f	g	h	i
Skupaj	20	14	13	9	12	7	2	8	6
M	9	7	5	6	7	3	2	2	1
Ž	11	7	8	3	5	4	0	6	5
18-25	7	4	2	2	3	1	1	3	3
26-55	11	7	10	7	8	6	1	3	3
56-75	2	3	1	0	1	0	0	2	0
OŠ	0	0	0	0	1	0	0	0	1
P, SR	10	4	5	3	6	3	1	3	2
VŠ, V	10	10	8	6	5	4	1	5	3
Š	5	3	1	1	0	2	0	0	0
Z	11	9	8	7	7	4	1	5	5
B, G, U	4	2	4	1	5	1	1	3	1

Tabela 5: Novo znanje po spolu, starosti, izobrazbi in položaju.

Če odmislimo tiste z največ osnovnošolsko izobrazbo, je med ostalimi presenetljivo ve-

liko anketirancev ne glede na spol, starost, izobrazbo ali položaj odgovorilo, da so si pridobili novo znanje s področja humanistike in družboslovja; to je 40 % vseh anketiranih, od tega 36,6 % žensk in 45 % moških. Najmanj, to je 4 % vseh anketirancev, je odgovorilo, da so si pridobili novo znanje s področja prava. Področje računalništva, na primer, pa je nekje vmes, 35 % moških – toda pol manj žensk: 17 %. Glej Tabela 5.

4. Vprašanje:

Ali bi se udeležili izobraževalnega programa, ki bi ga organizirala knjižnica? (Možnih je več odgovorov.)

- a) Da, računalniškega
- b) Da, jezikovnega
- c) Da, s področja družbene problematike
- d) Da, ročnih spretnosti in praktičnih znanj
- e) Ne bi se udeležil(a)

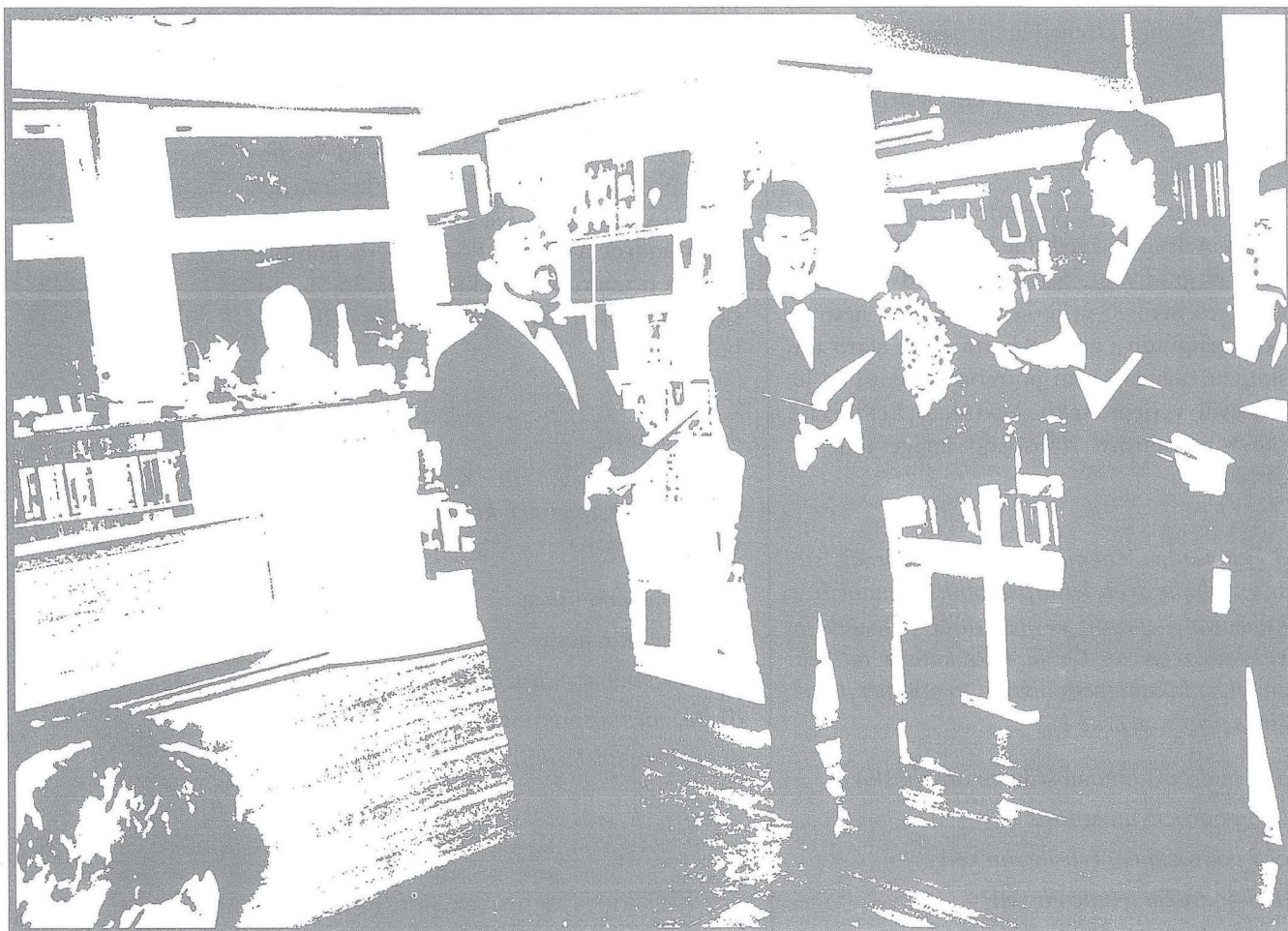
	a	b	c	d	e
Skupaj	21	16	5	11	12
M	11	3	1	3	7
Ž	10	13	4	8	5
18-25	5	5	3	2	2
26-55	13	10	2	9	8
56-75	3	1	0	0	2

Tabela 6: Udeležba na tečajih v knjižnici po spolu in po starosti.

Iz tabel vidimo, da bi se največ, to je 42 % vseh anketirancev udeležilo računalniškega tečaja, od tega 55 % moških in 33 % žensk.

Po starostnih kategorijah je ta procent najnižji pri anketirancih v najaktivnejšem obdobju; vzrok za to je verjetno to, da si mnogi od njih tako znanje pridobivajo na organiziranih tečajih v delovnih organizacijah. Najmanj anketirancev bi se udeležilo tečajev iz družbene problematike, kar morda niti ni presenetljivo, saj jih je 40 % pri prejšnjem vprašanju odgovorilo, da so si ta znanja že pridobili. Skoraj četrtina anketirancev pa se v knjižnici ne bi udeležila splošnega izobraževalnega programa. Glej Tabela 6.

Zanimanje za računalniške tečaje tudi v knjižnicah.

5. Vprašanje: Ali ste kdaj obiskali Borzo znanja v Delavski knjižnici?

a) Da, kot ponudnik(ca) (navedite, kaj ste ponujali in kolikokrat)

b) Da, kot iskalec(ka) (navedite, kaj ste iskali in kolikokrat)

c) Ne, čeprav vem zanjo

d) Ne, te možnosti ne poznam

	a	b	c	d
M	1	3	8	9
Ž	0	3	11	16
Skupaj	1	6	19	25

Tabela 7: Obisk Borze znanja po spolu.

Najprej povzemimo nekaj podatkov, ki jih je moč najti v publikaciji Borza znanja (4). Leta 1971 so v Chicagu v ZDA ustanovili »The Learning Exchange«, ki je prerasel v uspešno posredovalnico informacij. Tudi pri nas je oktobra 1992 nastal center Borza znanja, ki se je 1. decembra 1993 preselila v Delavsko knjižnico, eno izmed enot KOŽ v Ljubljani.

Borza znanja posreduje naslove in telefonske številke tistih, ki iščejo znanje ali bi ga radi posredovali, ne more pa zagotavljati pogojev učenja ali kakovosti. Vpis je brezplačen, člani zaupajo svoje podatke in želje; če njihovih želja ni mogoče zadovoljiti takoj, počakajo na oglas v medijih. Ima kar nekaj medijske podpore, na primer na Teletekstu RTV Slovenija, na RGL, na Poslovnem valu, na Radiu Ognjišče in nekaterih lokalnih radijskih postajah. V sodelovanju z Andragoškim centrom Slovenije (ACS) bodo projekt še razvijali, spremljajoč spoznanja na področju vseživljenjskega izobraževanja. Glede na to, da ljudje pogosto potrebujejo daljše strokovno mentorstvo in pomoč pri organizaciji izobraževanja, se bodo povezali s središči za samostojno učenje in drugimi ustanovami, ki nudijo strokovno svetovanje in različne učne vire.

Borza znanja je pomagala že številnim občanom. Do 1. aprila 1997 se je v Borzo znanja včlanilo 2651 oseb, od teh je 60 % žensk. Med člani je 48 % zaposlenih ali zasebnikov, 30 % študentov, 13 % brezposelnih in 9 %

upokojencev. Glede na izobrazbo so najštevilčnejši tisti s srednjo šolo, teh je 49 %. Kar 60 % jih je v starosti 20–40 let. Člani so do tega datuma izvedli preko 4200 učnih del, od tega je bilo med ponodbami najbolj frekventno zastopano področje učenja tujega jezika, namreč 26 %, med povpraševanji pa prav tako, namreč 21 %.

In kakšni so rezultati naše ankete? Kar 50 % vseh anketirancev Borze znanja sploh ne pozna, 38 % pa sicer ve zanjo, a te možnosti še ni izbralo. Iskalcev je bilo 12 %, toda en sam ponudnik, in to starejši moški. Glej Tabelo 7.

Izobraževanje

1. Vprašanje:

Ali se udeležujete organiziranih oblik izobraževanja? (Lahko obkrožite več odgovorov.)

- a) Da, redno študiram
- b) Da, študiram ob delu
- c) Da, obiskujem izobraževalni tečaj
- d) Da, dopolnilno se usposabljam/izobražujem na delovnem mestu
- e) Da, drugo (navedite)
- f) Ne

	a	b	c	d	e	f
Skupaj	6	7	7	13	3	15
M	2	3	3	7	1	5
Ž	4	4	4	6	2	10
18-25	5	2	0	1	0	3
26-55	1	5	6	12	2	9
56-75	0	0	1	0	1	3
OŠ	0	0	0	0	0	2
P, SR	4	5	2	5	1	5
VŠ, V	2	2	5	8	2	8
Š	6	0	0	0	0	0
Z	0	7	6	13	2	8
B, G, U	0	0	1	0	1	7

Tabela 8: Udeležba organiziranih oblik izobraževanja po spolu, starosti, izobrazbi in položaju.

Iz ankete je razvidno, da se 30 % vseh anketirancev organizirano ne izobražuje, od tega 25 % moških in 33 % žensk. Od vseh anketirancev se jih torej 70 % organizirano izobražuje. Največ, to je 26 %, se jih dopolnilno usposablja na delovnem mestu. Delež tistih, ki

se ne izobražujejo, narašča s starostjo; kar 50 % vseh anketirancev je nad 56 let. Glede na doseženo izobrazbo pa se tisti z najnižjo izobrazbo sploh ne izobražujejo, tisti z več kot s srednjo izobrazbo pa se manj izobražujejo kot tisti s srednjo izobrazbo. Med zaposlenimi se jih ne izobražuje 24 %, med brezposelnimi, gospodinjami in upokojenci pa kar 64 %. Glej Tabelo 8.

2. Vprašanje:

Če se organizirano izobražujete, zakaj se izobražujete?

(Lahko obkrožite več odgovorov.)

- a) Zaradi pridobitve naziva
- b) Zaradi novih zahtev na delovnem mestu
- c) Kot pogoj za napredovanje v službi
- d) Zaradi potreb družine in doma
- e) Zaradi občutka zadovoljstva (hobi ...)
- f) Zaradi novih poznanstev
- g) Drugo (navedite)

	a	b	c	d	e	f
Skupaj	11	15	3	2	19	3
M	6	8	2	1	9	3
Ž	5	7	1	1	10	0
18-25	5	1	0	1	3	1
26-55	6	13	3	1	15	2
56-75	0	1	0	0	1	0
OŠ	0	0	0	1	0	0
P, SR	6	6	2	0	6	1
VŠ, V	5	9	1	1	13	2
Š	6	1	0	0	3	1
Z	5	13	3	2	15	2
B, G, U	0	1	0	0	1	0

Tabela 9: Razlog izobraževanja po spolu, starosti, izobrazbi in položaju.

Rezultati ankete kažejo, da se največ anketiranih organizirano izobražuje bodisi zaradi občutka zadovoljstva, teh je 38 %, bodisi zaradi novih zahtev na delovnem mestu oziroma zaradi napredovanja v službi, teh je 36 %. Zaradi občutka zadovoljstva se izobražuje 45 % moških in 33 % žensk. V starostni kategoriji 26–55 let je takih 45 %, prav tako v kategoriji zaposlenih anketirancev. Zaradi potreb v službi pa se izobražuje 50 % moških in 27 % žensk. V starosti 26–55 let je takih 48 %, med zaposlenimi pa tudi enak odstotek. Glej Tabelo 9.

3. Vprašanje:

Ali vas pri izobraževanju kdo vzpodbuja?
(Možnih je več odgovorov.)

- a) Da, sorodniki
b) Da, sodelavci v službi
c) Da, prijatelji
d) Ne

– Brez odgovora

a	b	c	d	-
8	3	9	23	12

Tabela 10: Kdo vzpodbuja – v celoti.

Anketa je pokazala, da dobimo približno enak rezultat ne glede na spol, starost, položaj ali izobrazbo. Zato navajamo le rezultate v celoti. Največ anketirancev, to je 46 %, pri izobraževanju nihče ne spodbuja. Še najmanj je tistih, ki tako spodbudo dobijo na delovnem mestu. Na to vprašanje ni odgovorila skoraj četrtina vprašanih. Glej Tabela 10.

4. Vprašanje: Katera oblika sprejemanja novega znanja vam bolj ustreza?

- a) Individualna
b) Skupinska

– Brez odgovora

	a	b	-
M	13	5	2
Ž	8	15	7

Tabela 11: Individualna in skupinska oblika – preference po spolu.

Kaže, da moškim bolj ustreza individualna, ženskam pa skupinska oblika sprejemanja novega znanja. Kar 65 % moških anketirancev se je namreč odločilo za individualno obliko in 25 % za skupinsko. Od žensk pa 50 % za skupinsko, 27 % za individualno obliko, kar 23 % pa se ni moglo odločiti. Glej Tabela 11.

5. Vprašanje: Ali imate pri izobraževanju kakšne težave? (Lahko obkrožite več odgovorov.)

- a) Da, finančne težave
b) Da, oddaljenost od kraja izobraževanja, knjižnic ...
c) Da, težave z zdravjem
d) Da, težave v družini

e) Da, težave z učenjem (na primer: slab spomin, slaba motivacija, pretežka snov, ...)

f) Da, drugo (navedite)

g) Ne

a	b	c	d	e	f	g
16	3	3	3	5	5	15

Tabela 12: Težave pri izobraževanju – v celoti.

Kar zadeva težave pri izobraževanju, so rezultati ankete pokazali približno enaka razmerja med posameznimi odgovori ne glede na spol, starost, izobrazbo ali položaj. Navajamo torej rezultate v celoti. Pri tem 30 % vseh anketirancev nima nikakršnih težav. Od preostalih 70 % jih ima daleč največ težav finančne narave: ta razlog je navedlo 32 % vseh anketirancev. Glej Tabela 12.

IN KDO OBISKUJE SREDIŠČE ZA SAMOSTOJNO UČENJE

Samostojno učenje je starejše od organiziranih oblik učenja in izobraževanja. V zadnjih letih se je precej povečalo zanimanje za tako obliko učenja, ker kljub organiziranemu šolstvu del znanja ostaja zunaj tega okvira. Povečanje interesa za samostojno učenje je pospešilo več dejavnikov, na primer razvoj dopisnega izobraževanja za tiste, ki se ne morejo udeležiti institucionaliziranega izobraževanja, dalje razvoj izobraževalne tehnologije, ki omogoča individualni pristop, tudi strategija vseživljenjskega učenja, omenili bi lahko še učne projekte A. Tough-a etc. (strani 52–55). Tudi Jelenc ugotavlja, da je samoizobraževanje temeljni način organiziranosti neformalnega izobraževanja odraslih (stran 281). Na pobudo Andragoškega centra Slovenije so se tudi pri nas v različnih institucijah začela odpirati središča za samostojno učenje.

Poudarek središča za samostojno učenje je predvsem na lokalnem nivoju, namenjen tistim, ki se ne morejo ali ne želijo udeleževati običajnih oblik pridobivanja znanja, in tistim, ki si želijo hitro osvojiti novo znanje in se ne morejo vključiti v običajno izobraževanje. Središče lahko prispeva k povečanju izobraževalnih možnosti tudi brezposelnih občanov, znižuje stroške izobraževanja etc.

Središče v ŠCPET ima 5 učnih mest. Odprto je bilo v tednu vseživljenjskega izobraževanja oktobra 1996. Je dobro obiskano in ima bogato izobraževalno ponudbo, na primer učenje tujih jezikov, spoznavanje nekaterih računalniških aplikacij, uvajanje in brskanje po internetu. Ciljne skupine pa so raznovrstne, na primer: redni in honorarni pedagoški delavci, udeleženci ob delu, ki obiskujejo njihove strokovne programe ali seminarje, brezposelni na območju Ljubljane, zaposleni v Telekomu in Pošti Slovenije, dijaki ŠCPET, študentje ter občani Bežigrada.

V ŠCPET smo v času od 10. februarja do 14. februarja leta 1997 izvedli manjšo anketo (15 anketirancev), da bi preverili, kdo in zakaj to središče obiskuje, in te podatke primerjali z anketo v Delavski knjižnici. Anketa je bila razdeljena v dva sklopa:

1. Splošni podatki glede starosti, spola, izobrazbe in položaja (enaka vprašanja kot pri anketi v Delavski knjižnici, glej zgoraj).
2. Izobraževanja v središču: razlog obiska, tematika, ocena središča.

Splošni podatki

	18-25	26-55	56-75	Skupaj
M	1	1	0	2
Ž	3	10	0	13
Skupaj	4	11	0	15

Tabela 13: Zastopanost moških in žensk po starostnih kategorijah.

Od 15 anketiranih sta bila 2 moška in 13 žensk. V starostni skupini 18–25 let so bili 1 moški (M) in 4 ženske (Ž). V starostni skupini 26–55 let je bil 1 moški in 10 žensk. Starejših občanov ni bilo. Glej Tabelo 13.

	OŠ	P,SR	VŠ,V
Skupaj	0	13	2
	Š	Z	B,G,U
Skupaj	1	2	12

Tabela 14: Zastopanost po izobrazbi ter glede na položaj.

Nihče ni imel samo osnovnošolske izobrazbe (OŠ), poklicno ali srednješolsko izobrazbo (P, SR) je imelo 13 anketirancev, višjo ali visoko-

šolsko izobrazbo (VŠ, V) pa 2. Študent (Š) je bil en sam, aktivno zaposlena (Z) sta bila 2, kar 12 anketirancev pa je bilo brezposelnih (B, G, U). Glej Tabelo 14.

Kolikor lahko sklepamo na osnovi omejenega števila anketiranih, obiskuje to Središče bistveno več žensk kot moških; pretežna večina jih je v starostni skupini 26–55 let. Skoraj vsi so brezposelni, kar je posebej opazno. Dve tretjini jih ima srednješolsko, nihče pa visokošolske izobrazbe.

Izobraževanje v središču

1. Vprašanje: Zakaj obiskujete središče za samostojno učenje? (Možnih je več odgovorov.)

- a) Zaradi časovne neusklajenosti z drugimi oblikami izobraževanja
- b) Ker je takšna oblika izobraževanja cenejša
- c) Ker se mi zdi taka oblika bolj učinkovita
- d) Ker je to sodobno
- e) Drugo (navedite)

2. Vprašanje: Katero tematsko področje izobraževanja v središču za samostojno učenje je za vas najbolj zanimivo?

- a) Učenje tujih jezikov
- b) Brskanje po Internetu
- c) Učenje računalniških aplikacij (Word, Excel, Cobiss ...)
- d) Naravoslovje
- e) Drugo (navedite)

	a	b	c	d	e
Skupaj	0	15	11	0	0

	a	b	c	d	e
Skupaj	4	2	9	0	0

Tabela 15: Razlog obiska in zanimanje za posamezna tematska področja.

Iz tabel je razvidno, da pretežna večina obiskovalcev prihaja v Središče zaradi pridobivanja znanja iz računalništva. To je razumljivo, saj jih je večina brezposelnih in s srednješolsko izobrazbo, obvladovanje osnov računalništva pa pri tej kategoriji občanov običajno že nastopa kot eden od razpisnih pogojev za delovna mesta. Glej Tabelo 15.

3. Vprašanje: Kaj bi posebej pohvalili? (Možnih je več odgovorov.)

- a) Lokacija:
- b) Tehnološka opremljenost in gradivo:
- c) Organizacija dela (npr. čas učenja ...):
- d) Svetovalec:
- e) Izbor tematskih področij:
- f) Drugo (navedite):

	a	b	c	d	e	f
Skupaj	0	15	15	13	9	0

Tabela 16: Kaj bi posebej pohvalili.

Anketa kaže, da so obiskovalci s Središčem kar zadovoljni, predvsem s tehnološko opremljenostjo, gradivom in osebjem Središča. Glej Tabelo 16.

ZAKLJUČEK

Knjižnica bodočnosti ni le zbirka knjig, ampak sodoben informacijski center, ki s svojo ponudbo vedno bolj posega na področje neformalnega izobraževanja. Ker se dejavnost knjižnice v informacijskem smislu vse bolj širi, se s preoblikovanjem knjižnice v informacijsko središče lokalne skupnosti spreminja tako vloga knjižničarja kot tudi uporabnika in je zato z uvajanjem novih tehnologij potrebno izobraževanje obeh. Kaže se tudi potreba po izobraževanju knjižničarjev s področja andragogike (15). Knjižničar mora biti pozoren na dejavnike, ki vplivajo na izobraževanje odraslih, saj se odrasli učijo zaradi potreb in konkretnih ciljev (stran 53) in je način sprejemanja novega znanja pri njih drugačen kot pri mladini.

Povzemimo torej rezultate naše ankete v Delavski knjižnici. Sklepamo lahko, da obiskuje to knjižnico več žensk kot moških, glede na starostne kategorije jih je največ v najaktivnejši dobi 26–55 let, ki so hkrati tudi zaposleni, čeprav jo v povprečju obiskujejo bolj porredko od mlajše oziroma starejše generacije občanov. Populacija z manj kot poklicno izobrazbo te knjižnice skoraj ne obiskuje, pri tistih s srednjo oziroma z več kot srednjo izobrazbo pa je razmerje približno enako. Kar zadeva obisk specialne knjižnice, je v vseh starostnih kategorijah opazen bistveno manjši obisk.

Glede najpogosteje izposojanega gradiva prevladuje leposlovje in druga razvedrilna literatura, razen pri moških v najaktivnejših letih, ki si v povprečju izposodijo skoraj dvakrat toliko strokovne kot nestrokovne literature. Izjemno velik delež žensk v starosti 26–55 let, ki si izposojajo nestrokovno literaturo, gre verjetno pripisati dejstvu, da si ženske v tej starosti izposojajo knjige tudi za otroke.

Kar zadeva novo znanje, ki so si ga anketiranci v zadnjih dveh letih pridobili s pomočjo v knjižnici izposojene literature, jih je večina (40 %) odgovorila, da s področja humanistike in družboslovja, kar je nedvomno zelo velik odstotek. Najmanj, samo 4 %, pa si jih je novo znanje pridobilo s področja prava.

Morda je zanimivo tudi to, da se precejšen delež anketirancev, skoraj četrtnina, ne bi udeležil nobenega izobraževalnega tečaja v knjižnici. Še največ bi se jih udeležilo kakšnega računalniškega tečaja (42 %), toda od vseh še najmanj tisti v najaktivnejši življenjski dobi. Najmanj zanimanja so anketiranci pokazali za udeležbo na kakšnem tečaju iz družboslov-

Da bi se ustrezno odzivali na potrebe uporabnikov, moramo preverjati uspešnost splošnih knjižnic. Uporabnik ima po knjižničarskih standardih pravico zahtevati hitro, točno in zanesljivo informacijo, knjižničarji pa smo dolžni organizacijo dela temu cilju prilagoditi. V obširni raziskavi (5), ki je bila v KOŽ izvedena leta 1990 in deloma dodatno preverjana v letih 1994 in 1996, se je pokazalo, da je funkcija izobraževanja in učenja še premalo v ospredju, da je informacijska vrednost knjižničnega gradiva premalo izkoriščena.

ne tematike. Da vlada med anketiranci precejšnje nezanimanje za tovrstne ali podobne načine pridobivanja znanja, se je pokazalo tudi pri vprašanju o Borzi znanja: večina za Borzo znanja sploh ni slišala ali pa te možnosti še ni izrabila.

Iz ankete je razvidno, da se 70 % anketirancev organizirano izobražuje, toda med temi se jih največ dopolnilno usposablja na delovnem mestu, delež tistih, ki se izobražujejo, pa seveda pada s starostjo in neaktivnostjo; pomembna je tudi izobrazba: tisti z najnižjo se sploh ne izobražujejo, največ pa se izobražujejo tisti s srednjo ali poklicno izobrazbo.

Največ anketiranih se organizirano izobražuje bodisi zaradi občutka zadovoljstva bodisi zaradi novih zahtev na delovnem mestu oziroma zaradi napredovanja v službi, skupaj približno dve tretjini. Zunanjih spodbud iz družinskega, prijateljskega ali delovnega okolja je malo. Skoraj polovice ne spodbuja nihče, skoraj četrtnina pa na to vprašanje sploh ni odgovorila.

Kar zadeva različne oblike pridobivanja novega znanja, ustreza moškim bolj individualna, ženskam pa bolj skupinska oblika; med ženskami pa se jih precej sploh ni moglo odločiti.

Glede težav pri izobraževanju so rezultati ankete pokazali približno enaka razmerja ne glede na spol, starost, izobrazbo ali položaj. Približno tretjina nima nikakršnih težav. Pri tistih, ki jih imajo, pa prevladujejo predvsem finančne.

Ena od novih oblik pridobivanja znanja so

tudi lokalna središča za samostojno učenje, primerna za tiste, ki se iz različnih razlogov ne morejo ali ne želijo udeleževati običajnih oblik pridobivanja znanja. Anketa v Središču ŠCPET je pokazala, da je velika večina njegovih članov brezposelnih, kar velja še posebej poudariti, med njimi so pretežno ženske, in to s srednješolsko izobrazbo.

Knjižnice vse bolj postajajo informacijski centri.

Opazno pa je tudi to, da si želijo pridobiti temeljna znanja iz tujih jezikov, predvsem pa iz računalništva – kar je pri tej populaciji praviloma že osnovni pogoj pri sprejemu na delovno mesto. V tem pogledu bi bilo zanimivo raziskati še druga taka središča. Dodajmo, da je tudi KOŽ ustanovila tako središče, ki pa ni zaživelo zaradi pomanjkanja finančnih sredstev.

Članek sklenimo z mislijo, da bodo knjižnice kot zakladi znanja v prihodnosti s pomočjo najnovejše tehnologije na lokalnem nivoju delovale kot globalno okno v svet in tako v temelju sodelovale pri učenju in izobraževanju posameznikov in skupin, pripomogle h gospodarskemu, znanstvenemu in kulturnemu napredku, omogočale hitrejšo prilagajanje vse večjim spremembam in širile vrednote medsebojnega razumevanja.

LITERATURA

- Ambrožič, M. (1995). Etični kodeks slovenskih knjižničarjev. *Knjižničarske novice*, št. 7–8, strani 1–3.
- BELA KNJIGA o vzgoji in izobraževanju. (1995). Ljubljana, Ministrstvo za šolstvo in šport.
- Benedik, I. (1996). Organizirano samostojno učenje –

pristop v učenju in izobraževanju za potrebe 21. stoletja. *I. Sodobna pedagogika*, št. 1–2, strani 48–55.

Borza znanja. (1996). Ljubljana, Ministrstvo za šolstvo in šport in Ministrstvo za kulturo.

Hainz, D., Kernel, I. (1996). Knjižnica Otona Župančiča in njeni uporabniki. *Knjižnica*, št. 3–4, strani 261–276.

Jelenc, Z. (1981). Informacijske in svetovalne službe na področju izobraževanja odraslih. *Sodobna pedagogika*, št. 5–6, strani 292–298.

Jelenc, Z. (1982). Neformalno izobraževanje odraslih. *Sodobna pedagogika*, št. 5–6, strani 279–281.

Južnič, P. (1993). Izbor in vrednotenje informacijskih virov – primerjava klasičnih virov z viri, dosegljivimi preko računalniških mrež. *Knjižnica*, št. 3, strani 23–29.

Karun, B. (1996). Public Library Development Project. *Knjižničarske novice*, št. 10, strani 1–2.

Krajnc, A. (1979). *Izobraževanje ob delu*. Ljubljana, Dopolna delavska univerza Univerzum.

Krajnc, A. (1996). Kakšno znanje potrebuje sodobni človek. *Andragoška spoznanja*, št. 3, strani 5–10.

Novljan, S. (1993). Vpliv knjižnice na branje – vpliv branja na njen razvoj. *Knjižnica*, št. 3, strani 161–175.

Novljan, S. (1993). Brezposelnost trka na vrata knjižnic. *Knjižničarske novice*, št. 5, strani 1–2.

Novljan, S. (1993). Študijski krožki pri nas. *Knjižničarske novice*, št. 11, stran 10.

Novljan, S. (1994). Knjižnice krepijo dejavnost za izobraževanje odraslih. *Delo*, 23. 3. 1994, stran 16.

Novljan, S. (1994). UNESCO-v manifest o splošnoizobraževalnih knjižnicah. *Knjižničarske novice*, št. 10–11, strani 6–7.

Pevec, T. (1996). Vseživljenjsko učenje v knjižnici. *Andragoška spoznanja*, št. 2, strani 78–79.

Rečnik, F. (1991). *Izobraževanje v Sloveniji za 21. stoletje*. Ljubljana, Zavod Republike Slovenije za šolstvo.

Šauperl, A. (1994). Znanje za knjižničarja – znanje za bralca. *Knjižnica*, št. 3–4, strani 129–133.

Slokar, R. (1996). Uporabnikovo vrednotenje splošnih knjižnic. *Knjižnica*, št. 3–4, strani 211–220.

UNESCO-vo poročilo Mednarodne komisije o izobraževanju za 21. stoletje. (1996). Ljubljana, Ministrstvo za šolstvo in šport.